

Список використаних джерел

1. Про психіатричну допомогу. Закон України № 1489-III від 20 лютого 2000 р. (станом на 31.03.2023). *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 19. Ст. 143.
2. Білий Д. О. Особливості адміністративно-правового захисту прав пацієнтів. *Право і суспільство*. 2021. № 5. С. 142–147.
3. Сенюта І. Я., Клапатий Д. Й. Психіатрична допомога: механізми забезпечення прав пацієнтів та їхніх законних представників. Львів: Медицина і право, 2013. С. 8–12.

Кривенко Валерія Вадимівна,
ад'юнктка кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Лапка Оксана Ярославівна,
доцентка кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидатка юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Одним із повноважень поліції є профілактика правопорушень, яка включає цілеспрямовану діяльність підрозділів та відділів поліції спрямовану на виявлення, усунення та зменшення негативного впливу факторів, що призводять до вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень, для створення позитивного середовища соціалізації та коригування поведінки осіб які схильні до вчинення правопорушень.

Питання превентивної діяльності поліції вивчали А.П. Герасимова, В.П. Петкова, Є.Ю. Соболев, Н.П. Матюхіної, М.В. Білоконя, С.С. Коломойцев та інших учені, котрі розробляли теоретичні та методичні особливості превентивної діяльності Національної поліції України.

Метою статті є аналіз основних наукових поглядів на превентивну діяльність Національної поліції, з метою визначення основних проблем та пропозиції щодо удосконалення такої діяльності.

Вважаємо, що основою успіху діяльності Національної поліції України є превентивна діяльність, тобто діяльність, спрямована на попередження

правопорушень. Адже завжди легше попередити негативні наслідки протиправної поведінки, аніж їх ліквідувати. Ефективне здійснення відповідних заходів позитивно впливає на динаміку криміногенної ситуації в державі, а відтак і на стан національної безпеки.

Закон України «Про Національну поліцію» оперує двома подібними категоріями – «профілактика» та «превенція» [1]. Зокрема, й у Положенні про Національну поліцію серед функцій поліції визначено провадження превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень [2].

Позитивний зарубіжний досвід допомагає визначити, що таке профілактична діяльність, її особливості та чим вона відрізняється від профілактики. У зв'язку з цим Я.С. Посохова слушно підкреслила, що методи профілактичної роботи іноземної поліції є науково відомими, що дає можливість попереджати правопорушення та затримувати правопорушників, які готуються до вчинення правопорушень виключно на основі наданої інформації громадянами [3]. Особливо часто це відбувається під час запобігання терористичним актам, коли важливість конкретного повідомлення для суспільства в цілому надзвичайно висока. Така ситуація можлива лише за умови довірливих стосунків між суспільством і правоохоронними органами [4, с. 108].

Якщо звернутися до значення слова «превенція» (від лат. prevention), то воно означає «попереджаю» – попередження, запобігання кримінальним правопорушенням. У праві превентивними заходами називають профілактичні та інші заходи, спрямовані на запобігання кримінальним та іншим правопорушенням [7, с. 190].

Профілактична діяльність здійснюється працівниками поліції в рамках профілактики та попередження правопорушень, у зв'язку з дотриманням вимог законодавства щодо дітей та інших нормативних правових актів, забезпечення безпеки дорожнього руху, захисту прав і свобод людини, соціальні та національні інтереси, боротьба зі злочинністю, організація роботи дозвільної системи, запобігання та припинення домашнього насильства тощо. На цьому перелік профілактичних заходів поліції не обмежується, він є абсолютно невичерпним [9, с. 106].

У юридичній науці види профілактики класифікуються як загальна превенція – запобігання вчиненню правопорушень іншими особами. Це попередження вчинення кримінальних правопорушень громадянами, схильними до протиправних дій; приватна превенція – недопущення вчинення нових кримінальних правопорушень особами, які вже вчинили протиправні діяння [6]. Кінцевою метою запобігання кримінальним правопорушенням є усунення злочинних планів чи злочинних намірів і позбавлення людей рішучості вчиняти правопорушення.

Стратегічною метою профілактики є запобігання трансформації задуму в ефективну поведінку. Проміжні цілі визначаються конкретною профілактичною ситуацією та тактичними ситуаціями, що виникають при проведенні тих чи інших профілактичних заходів [6]. Виконання завдань, які

стоять перед підрозділами превентивної діяльності Національної поліції, передбачає реалізацію принципів, що ґрунтуються на визнанні загальнолюдських цінностей, дотриманні прав і свобод людини, визнанні їх пріоритету у відносинах з державою [5, с. 196]. За визначенням Українського академічного словника слово «профілактика» означає попереджати про щонебудь, запобігати чому-небудь, а дієслово «діяти» означає прикладати свою роботу до чого-небудь. Таким чином, превентивна діяльність є спеціальною діяльністю поліції, яка в рамках своєї діяльності попереджає та/або запобігає злочинам проти громадського порядку.

У своїй діяльності управління керується Конституцією України, чинними законами України, указами, актами та розпорядженнями Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативними документами МВС України, ГУНП в області. Діяльність управління ґрунтується на принципах законності, гуманізму, поваги до особи, дотримання прав та свобод громадян, довіри, відкритості і взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськості [8].

Питанням безпеки територіального самоврядування приділяється значна увага в усіх сферах діяльності поліції, і профілактична діяльність не є винятком, тому взаємодія територіального самоврядування з поліцією набуває особливого значення. Водночас для місцевих громад все більшого значення набуває оцінка діяльності поліції.

Аспект ефективної діяльності поліції має визначатися саме рівнем довіри населення (тобто жителів територіальної громади). Оскільки діяльність поліції є публічною, її можна прирівняти до діяльності виборної публічної адміністрації, тому наслідком втрати довіри має стати зміна напрямку діяльності поліції.

Так, А.П. Титаренко, розглядаючи питання реалізації законодавчих принципів, спрямованих на забезпечення довіри суспільства до професійної діяльності поліції, дійшов висновку, що «ефективність профілактичної діяльності – співвідношення витрат на проведення профілактичних заходів з отриманими результатами, в той час, як довіру суспільства до поліції слід розглядати як фактор, що значно знижує матеріальні, технічні, психологічні та інші витрати в боротьбі із протиправними діяннями. З точки зору значущості розглянутого принципу для результативності профілактичної діяльності працівника поліції цілком природно, що чим вище ступінь довіри у населення до працівників поліції, тим вища ефективність профілактики злочинів та правопорушень» [10].

Аналіз поточної законодавчої та правоохоронної діяльності Національної поліції України свідчить про те, що до превентивної діяльності Національної поліції є підстави віднести наступні заходи, спрямовані на припинення правопорушень загального характеру, які застосовуються в адміністративно-юрисдикційній діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України, наступні:

1) вимога до громадян та службових осіб припинити дії, які порушують громадський порядок;

- 2) адміністративне затримання;
- 3) вилучення документів та речей;
- 4) особистий огляд а також огляд речей;
- 5) привід та офіційне застереження тощо [5].

Крім того, працівники підрозділу превентивної діяльності Національної поліції України мають право вживати заходів для припинення цих спеціальних заходів, у тому числі: із застосуванням сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї. Заходи попередження тісно пов'язані із запобіжними заходами, оскільки вони їм часто передують, і з адміністративними стягненнями, які самі є запобіжними, оскільки встановлюють умови їх застосування.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність потребує законодавчо визначених форм свого практичного вираження. А.П. Шергін, який одним із перших глибоко вивчав адміністративну юрисдикцію, виділяв наступні групи форм такого здійснення:

- 1) процесуальні форми адміністративної юрисдикції;
- 2) правові акти адміністративної юрисдикції [4].

Крім того, повноваження, надані підрозділам превентивної діяльності Національної поліції України, за формою реалізації можна поділити на такі види: організаційні, контрольні, охоронні, розшукові, примусові, профілактичні та службові.

А.А. Трофімчук визначає основні види профілактики правопорушень як випереджувальна профілактика, яка спрямована на запобігання виникненню протиправних явищ і процесів у суспільному житті; запобігання обмеженням, які перешкоджають поширенню нелегальних речовин на певних ланках суспільства, виявлення певних видів правопорушень та формування різних категорій протиправних діянь; профілактику усунення – таку діяльність суб'єктів, яка зменшує протиправні об'єкти та попереджує нову активізацію їхньої дії; профілактику захисту – сукупність заходів, які здійснюються з метою ліквідації умов, які сприяють вчиненню правопорушень [7].

Отже, враховуючи важливість функції профілактики правопорушень у діяльності Національної поліції та відсутність чітких положень щодо критеріїв оцінки цієї діяльності на наглядовому рівні, необхідно розробити та закріпити методичні рекомендації щодо профілактичної роботи, критерії для оцінки результатів і заходів реагування.

Посилення превентивної діяльності поліції є частиною загального розвитку правоохоронної діяльності в нашій державі, зокрема потребує оновлення загального механізму правового нагляду, особливо адміністративно-правового, та поступового формування механізму управління. Система у сфері правоохоронної діяльності, яка забезпечить розвиток України у високорозвинену європейську державу з високим рівнем життя, соціальною стабільністю, культурою та демократією, основним пріоритетом діяльності якої буде служіння народу, національним інтересам, взаємодії з населенням країни тощо.

Таким чином, реформування правоохоронних органів, зокрема поліції:

перш за все, має здійснюватися відповідно до основних напрямків, які визначені концептуальними документами з питань загальнодержавного реформування, спрямований забезпечити комплексний та поетапний підхід до розвитку цих органів як на найближчу так і віддалену перспективу;

по-друге, шляхом структурної реорганізації механізмів управління та трансформації функцій, навичок і методів дійсно може бути досягнуто формування оптимального напрямку системної управлінської діяльності правоохоронних органів, діяльність його структурних підрозділів, організаційні засади удосконалення функціонування механізмів цих відділів, ефективна діяльність державних установ у системі органів поліції.

Узагальнюючи наукову точку зору в статті щодо стану превентивної діяльності Національної поліції України, слід зробити наступні висновки: виявити наявні проблеми у профілактичній діяльності з метою оперативного реагування та вжиття заходів, розробити концепцію відбору кадрів та механізми навчання розробити та закріпити стандарти ефективності діяльності поліції, визначити поточні та кінцеві результати профілактичної діяльності.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 2075. С. 1970.
2. Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877. Урядовий кур'єр. 2015. № 207.
3. Посохова Я. С. Превентивна діяльність поліцейських: психологічні особливості здійснення. URL: univd.edu.ua/science-issue/issue/3012 (дата звернення: 03.11.2023).
4. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навч. посіб. / За заг. ред. О. М. Бандурки ; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, С. М. Князев та ін. ; Передм. О. М. Бандурки. Харків, 2017. 242 с.
5. Школа С. М. Правові засади профілактичної роботи національної поліції України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 3. С. 129–132.
6. Фелик В. І. Система функцій профілактичної діяльності Національної поліції України. *Порівняльне аналітичне право*. 2016. № 2. С. 156–158.
7. Дідик Н. І. Превентивні функції в діяльності патрульної поліції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*, 2016. С. 188–194. URL: [file:///D:/POBRANE/Vlduvs_2016_2_21%20\(1\).pdf](file:///D:/POBRANE/Vlduvs_2016_2_21%20(1).pdf) (дата звернення: 03.11.2023).
8. Превенція. *Вікісловник*. URL: <https://uk.wiktionary.org/wiki/превенція> (дата звернення: 03.11.2023).
9. Соболев Є. Ю., Коломойцев С. С. Досвід організації та діяльності поліції провідних країн Європи. *Форум права*. 2010. № 2. С. 461–466. URL:

http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2010_2_75.pdf (дата звернення: 03.11.2023).

10. Волокітенко О. І. Основні принципи діяльності підрозділів превентивної служби Національної поліції України. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Одеса, 12 жовт. 2016 р.). Одеса : ОДУВС, 2016. 224 с.

Кривицький Юрій Віталійович,
*доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

СУДОВА ПРАВОТВОРЧІСТЬ: ВАГОМИЙ РЕЗУЛЬТАТ ЧИ ПОБІЧНИЙ НАСЛІДОК СУДОВОЇ РЕФОРМИ

Уже більш як тридцять років вітчизняна система правосуддя реформується. На початку реформи не в повній мірі усвідомлювалося, який грандіозний комплекс змін потрібно здійснити, щоби принаймні наблизитися до визначеної мети – доступного, незалежного і справедливого судочинства. Здавалося, що для цього вистачить одного-двох років. Лише згодом з'ясувалося, що ідея від проголошення до своєї реалізації повинна пройти через великий супротив усталених поглядів, через багато компромісів. Та й час не стоїть на місці. Він ставить нові вимоги. Стандарти правосуддя підвищуються. Тому й курс судової реформи постійно зазнає коректив [1, с. 6]. Загалом трансформація судової системи України є перманентним явищем і, на думку суддів та всієї юридичної спільноти в цілому, ця реформа має бути нарешті завершена.

Передусім варто нагадати, що 2 червня 2016 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII та, у зв'язку з ним, – Закон України «Про судоустрій і статус суддів» № 1402-VIII. Ці законодавчі акти набрали чинності 30 вересня 2016 р. й ознаменували черговий етап реформування судової системи України, що характеризується істотними змінами в її організації. Очевидним вбачається фундаментальне завдання судової реформи впровадження таких механізмів, які б давали змогу забезпечувати права та свободи людини через здійснення ефективного, незалежного і безстороннього правосуддя судами. Правосуддя може вважатися ефективним лише за умови його доступності для пересічного громадянина та отримання ним зрозумілої судової послуги у вигляді обґрунтованого і вмотивованого судового рішення [2, с. 10].

Судова реформа актуалізувала питання судової правотворчості,